

Floraväktarnas historia

Mora Aronsson har varit en av hörnpelarna i floraväkteriets lyckosamma framväxt. Här berättar han hur det gick till.

MORA ARONSSON

I mitten av 1980-talet sammanföll ett antal lyckliga omständigheter: Världsnaturfonden WWF fick ett par donationer som var tänkta för floravård och floraövervakning, Databanken för hotade arter (som sedan blev ArtDatabanken) hade nyligen skapats, Projekt Linné hade publicerat sin slutrapport och "Floravård i skogslandskapet" hade publicerats ett par år tidigare. Med detta som bakgrund funderade ArtDatabankens grundare Torleif Ingelög och floravårdsnästorn hos WWF Nils Dahlbeck på hur man med hjälp av WWF:s nya fonder kunde skapa en ideell övervakning av sällsynta och hotade kärlväxter.

Sommaren 1987 tog Floraväktarna sina första stappande steg när Gotlands Botaniska Förening tillsammans med WWF och ArtDatabanken besökte cirka 30 lokaler för några sällsynta och hotade gotländska kärlväxter. Året efter började man i Skåne och ett par landskap till, men förutom Skåne och Gotland så var det inga landskap som fick igång en löpande verksamhet förrän senare. Under de första åren provade man sig fram för att hitta ett fungerande koncept och framför allt i Skåne expanderade verksamheten. Skåningarna hade genom Lunds Botaniska Förening och Lunds universitet en tradition av att övervaka kärlväxter, några ända sedan 1960-talet.

Under de första åren fanns mycket små resurser på nationell nivå för att koordinera och sätta igång nya regionala projekt. Men från 1992 när ArtDatabanken tillsatte ett antal nya tjänster gavs helt nya möjligheter, och de närmaste åren startades floraväkteri upp i de flesta delar av

En bild från tiden då det begav sig! Floraväktarpionjärerna Nils Dahlbeck, Göran Mattiasson och Torleif Ingelög besöker skånska Lyngsjö 1992. Foto: Bengt Nilsson.

landet för att ha nått de sista landskapen 1999 (Medelpad och Ångermanland).

I de flesta landskap var det de botaniska föreningarna som utgjorde ryggraden i verksamheten och som tog på sig koordineringsrollen, men i några landskap saknades botaniska föreningar eller så hade föreningarna inte orken eller möjligheten att driva floraväkteriet. I dessa fall så löste sig koordineringen på lite olika sätt: i något fall tog Naturskyddsföreningen hand om koordineringen, i några fall länsstyrelsen. Detta är väl en av de saker som kännetecknat projektet från start fram till idag, att inga problem är olösliga, det finns alltid andra vägar att gå om man bara är öppen för ibland även okonventionella lösningar.

En speciellt svår nöt att knäcka var hur man skulle lösa floraväkteriet i fjällen. Ett antal mycket sällsynta växter finns där just inga botaniker bor. Däremot så tillbringar många botaniker kortare eller längre vistelser i fjällvärlden. Att hitta floraväktare verkade inte bli något stort problem, men det behövdes någon som kunde koordinera verksamheten och det behövdes sammanställningar om var arterna fanns någonstans. Fjällområdena saknade ännu sammanställningar över lokaler för de hotade kärlväxterna och många fynd var namngivna efter gamla kartor och med dålig noggrannhet. Ett par sammanställningar kombinerat med fältbesök för att försöka återfinna äldre lokaler gjordes i Torne

lappmark och i Padjelanta. En försöksverksamhet med koordinering utifrån Abisko Naturum startades i länsstyrelsens regi. Arrangemanget fungerade bra under några år, men var som det mesta inom floraväktariet beroende av människor med ett starkt personligt engagemang och när ansvarig koordinator bytte arbete gick verksamheten ner.

Våren 1995 hölls den första nationella sammandragningen av alla floraväktarkoordinatorer i Sverige. Mötet blev en succé och har sedan dess hållits vartannat år med olika regionala projekt som värdar. Redan andra mötet 1997 på Gotland blev mötet två dagar: en dag konferens och en dag exkursion. Eftersom projektet som sådant varit mycket lokalt/regionalt anpassat har de nationella sammandragningarna varit mycket viktiga för att kalibrera metodiken och för att sprida goda initiativ runt om i landet. Under exkursionsdagarna har många praktiska problem diskuterats och de flesta fått sin lösning, både vad gäller övervakningsmetodik och art- och lokalbevarande.

För mossor, alger, lavar och svampar har floraväktariet bedrivits på en mer blygsam skala. Dels är antalet intresserade amatörer färre, dels kräver många av de mest hotade kryptogamerna expertkunskap för bestämning. Under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet drevs varsitt WWF-projekt för mossor och lavar i syfte att återinventera lokalerna för de mest hotade arterna. När dessa projekt avslutades så infogades mossor och lavar i det nationella floraväktariet. Svampar och alger (främst kransalger) har övervakats på några lokaler men här återstår en del metodproblem att lösa.

Från slutet på 1990-talet fördjupades alltmer ArtDatabankens roll inom svensk naturvård vilket gav en ständigt ökande arbetsbörda. Samtidigt hade SBF aldrig haft någon roll i floraväktariet, vilket i sig kan tyckas märkligt när det är en av de viktigaste verksamheterna för många av de regionala föreningarna. Men från 2005 har ArtDatabanken avsatt medel för en halvtidstjänst åt SBF för att sköta den nationella samordningen av verksamheten.

I år fyller floraväktariet tjugo år och det är lätt att förundras, både av floraväktariets tillväxt och av naturvårdens och floravårdens gynnsamma utveckling. Budgeten för naturvård har mer än tiodubblats på dessa tjugo år och bevarandet av arter har fått en framskjuten plats på agendan. Sveriges medlemskap i EU har inneburit ett starkare juridiskt skydd för arter och ett mer konsekvent arbete med bevarandet av den biologiska mångfalden. Åtgärdsprogram har tagits fram för ett stort antal floraväktararter och fler är på gång, en verksamhet som skulle ha betraktats som optimistiska fantasier för tjugo år sedan. Floraväktariet har gått från att vara en angelägenhet för botanisterna och ArtDatabanken, till att bli en påtaglig del inom svensk miljöövervakning och samtliga länsstyrelser har nu åtminstone ett visst samarbete med floraväktarna. Men bra kan ju alltid bli bättre! Det är fortfarande en bit kvar på vägen fram till att floraväktarverksamheten blir en integrerad del i svensk miljöövervakning. Fortfarande är den långsiktiga finansieringen inte löst. Trots en förbättrad ekonomi har mycket lite spillt över på den ideella naturvården. Även samarbetet mellan ideell övervakning och myndigheter kan bli mycket bättre än det är idag.

Som synnerligen delaktig i utvecklingen fram till nu ska det bli mycket spännande att följa de kommande tjugo floraväktaråren mer som åskådare.

ABSTRACT

Aronsson, M. 2007. Floraväktarnas historia. [History of "Floraväktarna" – guardians of the Swedish flora.] – Svensk Bot. Tidskr. 101: 83–84. Uppsala. ISSN 0039-646X.

Mora Aronsson är ..